

*Костиця І. В., Косс А. М.
м. Харків, Україна*

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

ФОРМУВАННЯ СИЛИ ВОЛІ У СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

У даний час актуальним завданням технічних університетів є формування особистості майбутнього фахівця-лідера, однією з характерних властивостей якого є розвинена сила волі. Для виконання цього завдання необхідним є знання механізмів розвитку «сили волі» у студентів і вміння застосовувати інноваційні методики з формування сили волі як стрижня особистості та основи індивідуальності лідера.

Багато філософів присвятили свої роботи вивченню природи волі. Шопенгауер А. визначав волю космічною силою, сліпим та несвідомим першопринципом, від якого беруть початок усі психічні прояви людини, він вбачав у сильній особистості дзеркало, що відображає «волю до життя». За Ф. Ніцше, життя є проявом конкретної, визначеної волі – волі до влади. Інтерпретуючи це поняття, він прагнув на цій основі філософськи обґрунтувати культ надлюдини. У концепції психолога З. Фрейда під волею розуміється біологічна енергія, що лежить в основі всіх людських вчинків. Дослідженнями в цій області займалися К. Макгонігал, Дж. Харлоу, Р. Хіт, Дж. Олдс, П. Мілнер, Х. Стоун та інші. Незважаючи на різноманітність робіт у цій галузі, проблема формування сили волі у студентів у технічних університетах розглянута недостатньо, тому тема нашого дослідження є актуальною.

Воля як здатність до вибору діяльності й до внутрішніх зусиль, необхідних для її здійснення, пов'язана з психічною активністю, обумовленою функціями відділів префронтальної кори головного мозку: «Я буду», «Я не буду», «Я хочу» і тому подібні. Як зазначає психолог К. Макгонігал у своїй книзі «The willpower instinct», початок випробувань для сили волі виникає під час боротьби індивіда зі спокусами, при виконанні важких, нудних справ і при усвідомленні дійсно важливих для нього цілей і завдань. Сила волі вибудовує вектор спрямованості діяльності «ЕГО» в суспільстві. Ми підтримуємо думку нау-

ковця, що підвищення ефективності вольових дій при формуванні особистісних якостей відбувається через біологічний механізм функціонування мозку, тобто через знаходження своєрідного «ЛБІДО»: в діяльності – «БАЖАННЯ» [1]. Дослідження префронтальної кори головного мозку почалися Дж. Харлоу, який вивчав пошкодження головного мозку Ф. Гейджа після травми у 1848 році. Дж. Харлоу, зафіксувавши, що пошкодження передньої частини мозку викликає зміни особистості, порушується рівновага між інтелектуальними здібностями та тваринними нахилами. Учений з'ясував, що бічний лобовий полюс префронтальної кори головного мозку обробляє абстрактні поняття, відповідає за постановку цілей, пошук варіантів поведінки, він пригнічує автоматичні реакції лімбічної системи. Дослідження нейробіологів з Університету Сассекса показують, що навіть келиха вина досить, щоб значно підірвати почуття свободи волі людини. Префронтальна кора головного мозку пригнічується алкоголем, наркотиками, порушенням режиму сну, ці стани близькі до пошкоджень, отриманих Ф. Гейджем у 1848 році [2; 3]. Вище викладене важливо для уявлення про природу волі та виведення закономірностей формування сили волі майбутніх фахівців-лідерів у технічних університетах.

Для розвитку сили волі у студентів під час професійної підготовки важливу роль займає вміння постановки цілей, правильна розстановка завдань і пріоритетів. При цьому необхідно усвідомлювати, що бажання та мета – це різні явища: мета – це готовність долати труднощі, а бажання – це задоволення від досягнення цілей. Для ефективної розстановки пріоритетів корисно в технічних університетах використовувати відому методику Д. Ейзенхауера: «I have two kinds of problems, the urgent and the important. The urgent are not important, and the important are never urgent.» («Що важливо, то рідко буває терміновим, а то, що терміново – рідко важливим»). Для ефективної розстановки цілей, завдань необхідно всі свої справи розділити за пріоритетами: термінові та важливі; важливі, але не термінові; термінові, але не важливі; ні термінові та не важливі [4]. Важливість цілеспрямованості підкреслюється результатами дослідження Дж. Джурана. Він звернув увагу у своїй роботі на розподіл доходів населення в Італії і визначив, що 80 % благ зосереджено у 20 % сімей. У 1951 році Дж. Джуран у своїй статті «Mea culpa» сформулював «Принцип Парето», який звертає увагу на

нерівномірність розподілу причин і наслідків у природі [5]. Хіт Р. провів експеримент з людьми, показавши, що якщо стимуляція «центру бажання» не нагороджує відчуттям глибокого задоволення випробовуваних, а лише його обіцяє, вона відіграє роль «системи підкріплення» при формуванні волі. Еволюція природи не розглядає мети «щастя», але його обіцяє, щоб була боротьба за життя. Даний експеримент та йому подібні розкривають першоджерело перфекціонізму, емоційного вигорання та невротизму в сучасному суспільстві, а ці стани стимулює дофамін, який відповідає за передчуття, а не за переживання нагороди. Сформульований у 1908 році закон Йеркса-Додсона, стверджує, що найкращі результати досягаються при середній інтенсивності мотивації, тобто існує межа, за якою подальше стимулювання знижує ефективність. Грамотно використовуючи співвідношення між власними зусиллями і винагородою, людина може правильно визначити для себе мету, але для того, щоб перекласти цей досвід на себе, знадобиться працьовитість і гарна сила волі, а також чітке усвідомлення того, чого хочеться досягти. З. Фрейд порівнює Я (Ego) з вершником та конем ВОНО (id), а «Понад-Я» з нормами і заборонами. Кінь сильніше вершника, але несе вершника на собі. Бувають випадки коли вершник взагалі втрачає контроль над конем, тобто перетворюючись в обслуговуючий персонал коня, а це трапляється, коли людина бездумно потурає своїм пристрастям та бажанням, а результати можливо побачити з експериментів Р. Хіта, Дж. Олдса та П. Мілнера – руйнування Я (Ego) і ВОНО (id). Доктор психології Х. Стоун, засновник методу «Діалог з голосами», говорить: «Особистість людини не єдина, а складається з багатьох окремих «Я», які і називаються субособистостями» [6]. Звідси впливає принцип розвитку особистості лідера: акцентування уваги на своїх успіхах, потрапляючи у задзеркалля успіху, а формування потрібних субособистостей допомагає створити помічників, які будуть направляти на шляху реалізації цілей.

Таким чином, біологічно розвиток сили волі в особистості лідера залежить від функцій префронтальної кори головного мозку, що полягає в умінні балансувати між інтелектуальними здібностями та тваринними нахилами. Силу волі можна розвивати, оберігаючи себе від згубних звичок. При її розвитку підвищується самоконтроль, приймаються більш ефективні і зважені рішення. Необхідно вчитися отримувати задоволення від виконання будь-яких поставлених завдань, саме це сприяє ефективному формуванню сили волі у майбутніх фахівців-лідерів під час

професійної підготовки. При цьому в освітньому процесі технічних університетів для успіху самоорганізації, подолання перешкод і досягнення мети студентам необхідно вчитися розмежовувати цілі та завдання за пріоритетами, використовуючи «Матрицю Ейзенхауера» і «Принцип Парето», та створювати відповідні умови для розвитку своєї сили волі.

Література. 1. Новейший философский словарь / Сост. и гл. науч. ред. А. А. Грицанов // Минск: Интерпрессервис. Кн. Дом. 2001. С. 1279. 2. *John M. Harlow*, M.D. Recovery from the passage of an iron bar through the head. Wikisource. /URL: https://en.wikisource.org/wiki/Recovery_from_the_passage_of_an_iron_bar_through_the_head (last accessed: 24.09.2020). 3. Neuroscience research questions current alcohol limit. Medical X Press. URL: <https://medicalxpress.com/news/2019-06-neuroscience-currentalcohol-limit.html> (last accessed: 24.09.2020). 4. *Oppong T.* The Eisenhower Method For Taking Action (How to Distinguish Between Urgent and Important Tasks. Mission.org. URL: <https://medium.com/the-mission/the-eisenhower-method-for-taking-action-how-to-distinguish-between-urgent-and-important-tasks-895339a13dea#:~:text=The%20%Eisenhower%20Method%20ostems%20from,the%20important%20are%20never%20urgent> (last accessed: 24.09.2020). 5. Remembering Joseph Juran And His Lasting Impact on Quality Improvement. Six sigma daily: your everyday fix. URL: <https://www.sixsigmadaily.com/remembering-joseph-juran-quality-improvement/> (last accessed: 24.09.2020). 6. *Фрейд З.* Психология бессознательного. Москва: Просвещение. 1990. С. 448. URL: [http://www.library. fa.ru/files/Freud1.pdf](http://www.library.fa.ru/files/Freud1.pdf) (дата обращения: 24.09.2020).

*Костиця І. В., Ленько Д. Є.
м. Харків, Україна*

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Сьогодні ми можемо констатувати суттєве зростання інтересу до проблеми формування лідерського потенціалу у майбутніх викладачів вищої школи. Це зумовлено низкою чинників, серед яких одним із